

3B: Utdanning – didaktikk

Kristian Bjørkdahl: "**Bør retorikere være sofister?**"

For noen år siden hevdet Christian Kock at retorikken var det «oprindelige samfunnsfag» (Kock 2015). Med fare for å bli anklaget for flisespikkeri, vil jeg her argumentere for at denne påstanden er gal: Det var sofismen, ikke retorikken, som var det opprinnelige samfunnsfag. Som Schiappa (1999) og flere andre har vist, ble begrepet *rhétoriké* først nedtegnet hos Platon, som jo slett ikke var interessert i å gi retorikken noen slik posisjon. Med Aristoteles ble retorikken anerkjent og kodifisert, men samtidig forminskert til en teknikk. Sammen bidro de to filosofene dermed til å løsrive «retorikk» fra det som, for mange av de tidlige sofistene (samt for Isokrates), hadde vært nettopp et slags bredere samfunnsfag.

Her ønsker jeg først å argumentere for retorikkens formål i dag, om å understøtte dannelse til retorisk medborgerskap, først og fremst finner gjenklang hos sofistene – et poeng som selv finner gjenklang i revisjonistisk historieskrivning om den sofistiske bevegelsen (eks. Havelock 1957, Guthrie 1971, Kerferd 1981, Romilly 1992, Poulakos 1995, Too 1995, Schiappa 1999, Haskins 2004). Helt umiddelbart virker det dermed relevant for vår tids retorikkfag å bevege seg i retning av noe slikt som *nysofisme* – og det har også i noen grad skjedd. Det knytter seg imidlertid visse problemer til et slikt scenario. Ett sentralt problem er at det nåværende intellektuelle landskapet er inndelt i svært spesialiserte sett med «akademiske stammer og territorier» (se Becher & Trowler 2001), som nok ville få ideen om en nysofisme til å virke anakronistisk og avleggs. Spørsmålet jeg vil forsøke å svare på er hvordan man kan komme rundt en slik slutning, slik at det opprinnelige samfunnsfaget, sofismen, kan få fornyet liv.

Barbro Wallgren Hemlin "**Juridisk retorik live – brottmålsrättegången som undervisningsmaterial**"

Retorik handler till stor del om verklighetsbeskrivning, om "att övertyga någon att uppfatta verkligheten på ett bestämt sätt" (Heradstveit & Bjørge 1996:97). Sällan blir detta tydligare än i rättegångssalen där (något förenklat) någon står anklagad för ett brott och där det som hänt kommer att beskrivas på helt olika sätt – av en åklagare och en försvarare. I klassisk retorik beskrivs situationen ibland som en strid med ord på liv och död. I svenska domstolar går det lugnare till, men grundsituationen är densamma och detta gör förstås t.ex. brottmålsrättegången till ett helgjutet undervisnings- och analysmaterial.

Vid retorikkurserna på Göteborgs universitet samarbetar vi sedan många år tillbaka med Hovrätten för Västra Sverige och får i anslutning till undervisningen om de juridiska talen möjlighet att besöka en rättegång och även samtala om rättegången med någon eller några av rättsens ledamöter efteråt. Besöket följs sedan upp vid ett seminarium där brottmålet och rättegången diskuteras och analyseras. Undervisningsmomentet är mycket populärt bland studenterna, som uppskattar att få se "juridisk retorik live". Med hjälp av det aktuella

brottmålet kan verklighetsbeskrivning diskuteras t.ex. med avseende på statussystemet, stilläran, dispositionsläran, argumentationsanalysen samt förstås *actio*.

I föredraget kommer jag att närmare beskriva undervisningsmomentet och även ge konkreta exempel ur ett par av de rättegångar vi har arbetat med. Kanske kommer det att handla om skyddande av brottsling, kanske om försök till grovt bedrägeri eller kanske om däckstöld?

Anne-Grete Kaldahl: "**The Teachers' and Students' Unspoken Oracy Construct**"

The overarching research question is: What is considered high quality oral competence (oracy) across disciplines in 10th grade in Norwegian lower-secondary schools? This study present the status quo and meaning making of oracy in Norwegian schools through a mixed methods study based on teachers' and students' perceptions. Rhetoric is used as an analytic tool to analyze the teachers' and students' unspoken oracy construct (Aristotle (Trans.), 2006, Kane, 2006).

The question under investigation is researched through three sub-studies, which all aim to find what good quality oracy entails for teachers and students. The first study is an quantitatively chase for the teachers' across disciplinary oracy construct at the final, mandatory, oral exam at the end of 10th grade. A survey was developed to scrutinize (1033/495) teachers on what they report they assess on the oral exam measured through Aristotle's three modes of psychological persuasion (logos, ethos and pathos) (Aristotle (Trans.), 2006). The second sub-study aim to reveal the teachers' doxa and norms (Berge, 1997) for high quality oracy by analyzing qualitative interviews through a rhetorical topoi analysis on semi-structured interviews with nine teachers. At last, I aim to find what constitute high quality oracy from the students' perspectives through a rhetorical topoi analysis of six focus-interviews with 22 tenth-graders.

The findings suggest that even though the teachers might assess oracy differently in their disciplines, there exist an overarching pattern for oracy across subjects, which seem to be embedded in the teachers' everyday practices and subject traditions. The valued oracy construct has an emphasis on logos, at the same time ethos and pathos dimensions are two other important aspects. The work with oracy in Norwegian schools seem to be lacking a meta-language, thus risking reproduction of social inequalities. I argue that rhetoric as a meta language for oracy should be incorporated in the everyday life in work with oracy in the classroom.

Anders Sigrell: "Etik, demokrati och retorik"

Moraliska aspekter av retorikundervisning har varit en central fråga för lärare och forskare sedan ämnets barndom. Det kanske vanligaste förhållningssättet, med visst stöd hos Aristoteles (*Retoriken* 1358b), har varit att se retorik som ett verktyg som kan användas för såväl goda som onda syften (t.ex. Trail 1998).

I mitt föredrag kommer jag argumentera för att det är en mindre konstruktiv hållning. Argumentationen kommer ta utgångspunkt i sambandet retorik-demokrati, inte bara historiskt utan och doxologiskt (Rosengren 2008).

Aristoteles bestämde retorikens domän som "Det som kan vara på annat sätt" (*Nikomakiska etiken* 1112a), och om det kan vara på annat sätt kan det inte vara bestämt i förväg, eftersom frågan just kan visa sig vara på annat sätt. I föredraget kommer jag argumentera för att anklagelsen mot retorik för att "försöka göra det svagare argumentet till det starkare och vice versa" (Aristoteles *Retoriken* 1402a), är helt riktigt. Om vi inte gör det har vi bestämt i förväg vilket argument som är det starkaste. En grundbult för demokrati kan sägas vara att försöka hitta det starkaste argumentet, något som inte kan bestämmas i förväg.

Alla svenska lärare har enligt skollagen ett dubbelt uppdrag, kunskapsuppdraget och demokratiuppdraget (SFS 2010:800). Lärare upplever problem med demokratiuppdraget (Persson 2010, Skolinspektionen 2012). De upplever också problem med retorikundervisningen, bl.a. för att väldigt få lärare har fått någon explicit undervisning i retorik (Skogqvist-Kasurinen 2014). Målet med föredraget är visa också konkret hur arbetet med demokratiuppdraget med fördel kan kombineras med retorikundervisningen, och vice versa. Etiska aspekter av demokrati och retorik kommer stå i fokus.

Föredraget kommer alltså att inbegripa en diskussion om hur etik kommer in i vår retorikundervisning. Hur kan vi t.ex. arbeta med att hitta det starkaste motargumentet till en given ståndpunkt, utifrån antagandet att grunden till många problem i dagens skola är det faktum att så många tror att deras starkaste argument *inte* kan vara på annat sätt. Ett övergripande mål är att hjälpa våra elever/studenter lyssna mer också på andra. Lyssna med ett öppet sinne utan att för den skull tappa den så nödvändiga kritiska dimensionen (Lyngfelt 2015). Något som inte är minst viktigt i dessa dagar av fake-news och faktaresistens (Carson & Titcomb 2018). T.ex. kommer Plutarchos *Konsten att lyssna* och Protagoras pro-et-conta (med sidbytesdebatt) att tas upp, liksom den inherent didaktikteori och etiken i övningsserien progymnasmata (Sigrell 2008, Eriksson 2017).